

ROMÁK A TÉRSÉGBEN - ADATOK, TRENDEK, PROBLÉMÁK

Mihályi Helga

mesteroktató

Miskolci Egyetem, BTK, ATTI

"Tudománnyal a Régióért,,

A MAB Régiós Bizottság I. tudományos konferenciája

M/2021. é. április 12.

Bevezető gondolatok

- Negyed százada tanítok, kutatok az régióban.
- 17 éve tartok demográfia témájában órákat szociológus, szociális munkás és földrajz szakos hallgatóknak.
- A körülöttünk lévő világ és a társadalmi folyamatok megértéséhez elengedhetetlenül fontos a népeességről, a népesedésről beszélni és beszélgetni.
- A roma népesség helyzetének, problémáinak feltárásához, megértéséhez és az esetleges beavatkozásokhoz is alapvető fontosságú ez.

Ki a cigány?

- Változatos elnevezés: angol – gipsy (Egyiptomból származó), francia – bohémien (cseh), német – ungern (magyar), skandináv – tatarn (tatár), mustalainen (fekete)
- A mai napig vita, hogy „a cigánykérdés elsősorban etnikai – nemzetiségi – faji vagy társadalmi rétegződési problémának tekinthető-e”. (Szakolczai, 1982)
- Kétféle értelmezés:
 1. népszámlálási cigány népesség (Hablicsek, Gyenei, Kemény, 2005) – aki annak vallja magát
 2. minősített cigány népesség (Ladányi, Szelényi, 2000) – akit környezete annak tart

A cigányság története

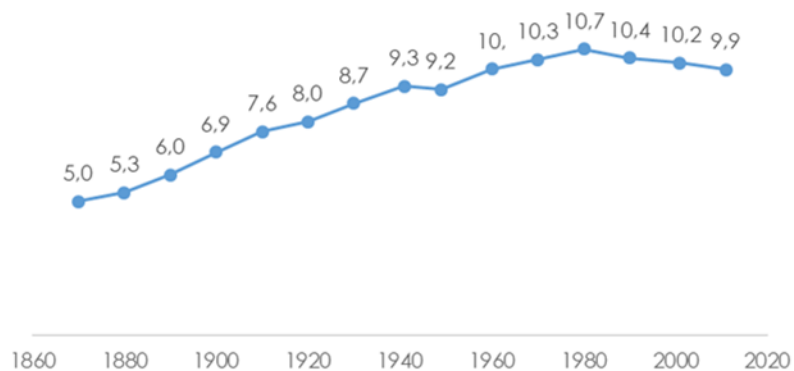
- Legkorábbi hiedelmek – Egyiptom, Núbia, Közel-Kelet
- India (Pandzsáb) – egységes nép
- XI-XII. sz. – Bizánci Birodalom
- XV-XVII. sz. – Európa – nyugaton: nincs helyük, keleten munkaerőhiány/hadi készülődés: legalantasabb munkák és elszigetelődés
- Magyarországi tömeges megjelenésük – török előretörése
- XVI-XVII. sz. – túrt népességcsoport
- XVIII. sz. – életmódbéli különállás megszüntetése
- XIX. sz. – az iparosítás felszámolta életmódjuk létalapjait
- XX. sz. – deportálás, szocializmus: teljes foglalkoztatás és asszimiláció, rendszerváltás: kilátástalan munkaerő-piaci és szociális helyzet

Demográfia

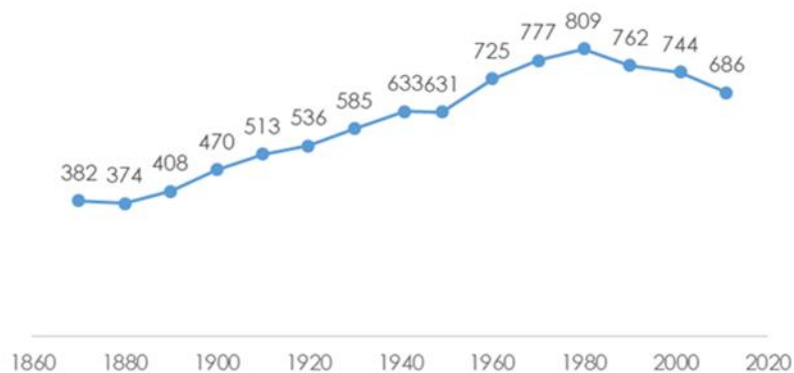
- A népesség száma
- A népesség különböző szempontok szerinti összetétele – nem; kor; családi állapot; kulturális helyzet; nyelvi – etnikai – vallási összetétel; társadalmi – foglalkozási összetétel; területi megoszlás
- A népesedési folyamatok – házasság, házasság megszűnése; születés, termékenység; halálozások, halandóság, morbiditás; migráció

1. A roma népesség száma

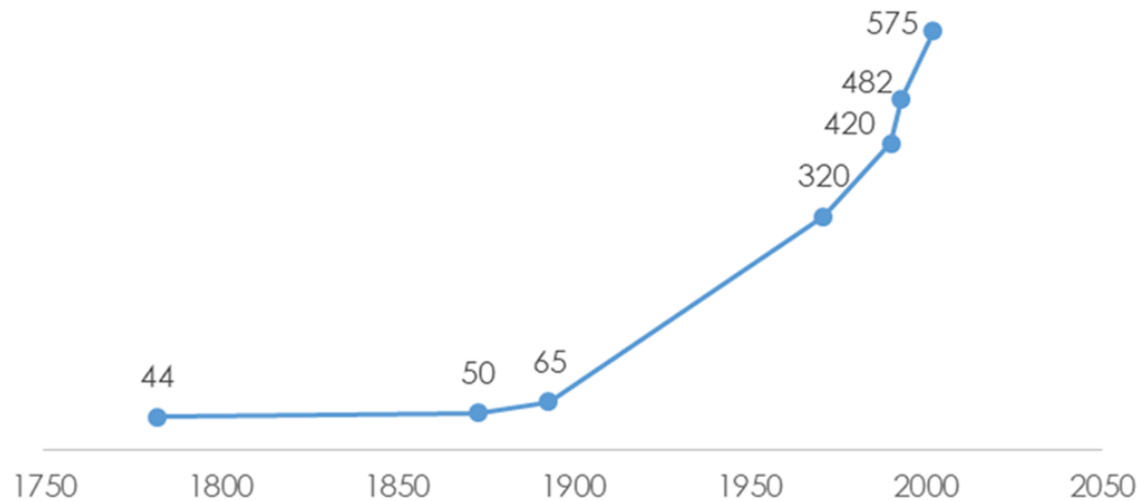
Magyarország népessége (millió fő),
1870-2011

B.-A.-Z. megye népessége (ezer fő),
1970-2011

Magyarországi roma népesség (ezer fő),
1782-2002

A megye népességének 10% tartozik valamely nemzetiséghez,
→ 85% roma → 58 ezer fő (2001-hez képest 25%-os növekedés).

2. A roma népesség összetétele - lakóhely

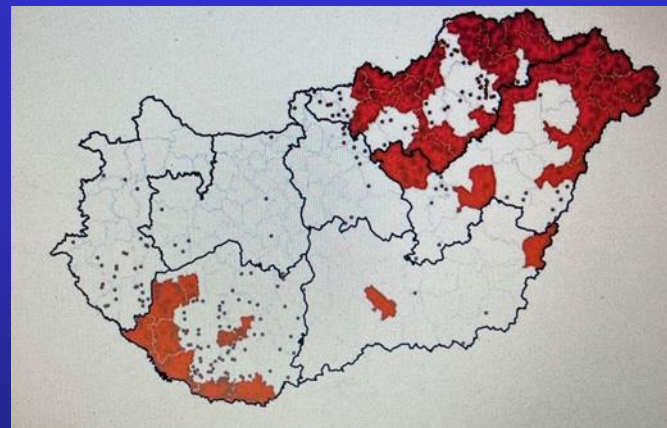
Népsűrűség, város – község, városi népesség %

Magyarország

110 fő/km², 346 (14%)– 2089, 63%

B.-A.-Z. megye

89 fő/km², 29 (8%)-329, 59%

- Az ország területén mindenütt laknak cigányok, de igen egyenlőtlen eloszlásban, és vidékenként, megyénként nagyon eltérő a teljes lakossághoz viszonyított arányuk:
 - a 70-es évektől erősen növekedett számuk az északi régióban (BAZ, Heves, Nógrád)
 - növekedett számuk, de csökkent a teljes cigány népességen belüli arányuk keleti (Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg), az alföldi (Bács-Kiskun, Békés, Csongrád, Jász-Nagykun-Szolnok), a déli (Baranya, Somogy, Tolna, Veszprém, Zala) területeken, valamint a fővárosi iparvidéken (Budapest, Fejér, Komárom-Esztergom, Pest)
 - nőtt a számuk és az arányuk is nyugaton (Győr-Moson-Sopron, Vas).

Változás történt a településtípusok között is. A rendszerváltozást követően felerősödött a cigányság térbeli koncentrációja és vidékies slumokba kényszerülése. A városokban az 1971-es 14%-ról 49,7% lett.

A térségi szegregáció megjelenésével a térbeli elkülönülés már nem csak településen belül, hanem települések között is jelentkezik.

2. A roma népesség összetétele – nem és kor

1. Nem:

férfi % - nő %, feminitási arány

Magyarország
47,5% - 52,5%, 1096

B.-A.-Z. megye
47,6% - 52,4%, 1100

roma népesség
49,9% - 50,1%, 1002

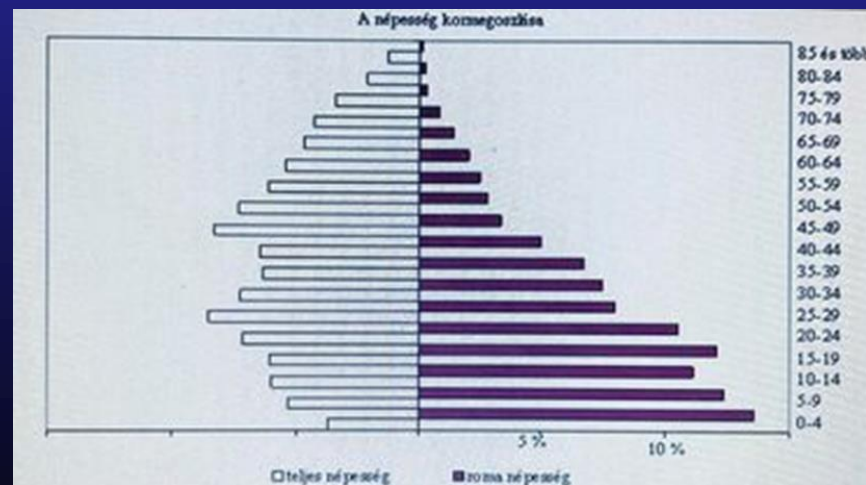
1. Kor:

0-14 éves % - 15-60 éves % - 60 év feletti %, átlagos kor

Magyarország
15% - 61% - 24%, 39,1

B.-A.-Z. megye
16% - 61% - 23%, 38,9

roma népesség
33% - 63% - 4%, 24,3

2. A roma népesség összetétele – családi állapot, kulturális helyzet

• Családi állapot:	nőtlen/hajadon % - házas % - özvegy % - elvált %		
	Magyarország	B.-A.-Z megye	roma népesség
	33 – 44 – 11 – 12	32 – 44 – 13 – 11	37 – 52 – 6 – 5

• Kulturális helyzet:	legalább 8 általános – érettségi – felsőfokú	
	Magyarország	B.-A.-Z. megye
	90 – 40 – 13	9 – 13 – 43 4

roma népesség:

8 osztályt végzett 27% (70-es évek), 75% (90-es évek), de csak 31% 14 évesen

8 osztály 41% - szakmunkás 14% - érettségi vagy felette 2% (2011)

→ Nőtt a végzettség, de a szakadék is más csoportokhoz képest!!

2. A roma népesség összetétele – nyelv, vallás, foglalkozás

- (Nemzetiség), nyelv, vallás:

	Magyarország	B.-A.-Z. megye
	644 ezer, 37 rk, 12 ref	69 ezer, 36 rk, 26 ref

roma népesség:

3 nyelvi csoport; önbesorolás – romungro 71%, oláh 21%, beás 8%

pasztoráció – lelki gondozás, társadalmi felzárkóztatás, Mária hit

- Foglalkozás:

	Magyarország	B.-A.-Z. megye
	45% a, 29% e, 6% mn	41% a, 31% e, 8% mn

roma népesség:

aktívak -7%, eltartottak 2x, munkanélküliek 4x

3. A romák népesedése – házasság és megszűnése

- Magyarországon 35/ezer fő, B.-A.-Z. megyében 40/ezer fő
- Roma népesség: kétféleképpen viselkednek a házasság tekintetében. Ebben a vízvonalzó a megélhetés és a társadalmi pozíció és nem az etnikum:
 - A többségi társadalom normáit követő, stabil egzisztenciájú családok a polgári és egyházi házasságot is elfogadják.
 - A bizonytalan egzisztenciájú, szegény és leszakadt családok fenntartják a házasságnak a cigány közösségek által szentesített és a többségi társadalom intézményeitől függetlenített formáját.

Ebben a cigány világban a házasság szertartásának esküvői eleme nem igazán számít, nekik értékesebb, ha a közösség felé deklarálják, jelzik a házassági szándékot. A lánynak szűzen kell férjhez mennie, általában ezért is van a korai házasság. Ha a szülők beleegyezésüket adják a frigyre, az azt is jelenti, hogy a fiatalok a cigány világ törvényei szerint házasságra érettek. Ha a szülők ellenzik a kapcsolatot, két eset lehetséges: eltiltják a lányt a fiútól vagy a lányt a választottja megszökteti.

A romákkal szembeni előítéletek egyik mérföldköve a cigányok váláshoz való viszonya, házassági köteleik látszólagos lazasága. A cigány házaspárok együttélésének felbomlása ugyanis nem von maga után közösségi vagy családi retorziót.

3. A romák népesedése – születés, termékenység

- Magyarországon 88.049 fő, 1,23 tta; B.-A.-Z. megyében 6230 fő, 1,41 tta
- Roma népesség:
 - A 70-es években szaporasága több, mint kétszer nagyobb volt a teljes népességénél, 2003-ra háromszoros lett ez a szám, úgy, hogy a termékenység a cigány nők körében is csökkenő tendenciájú. Mindezek következtében a cigány női népesség termékenységi mutatókban leginkább az 1920 teljes népességéhez hasonlít.
 - A kilencvenes évek végére elsősorban a szegény családokban növekedett a gyermekszám. Ezt a növekedést demográfiai robbanásnak nevezzük és azzal magyarázható, hogy a munkanélküliségre válaszul a szegények - romák és nem romák - a családi pótlékért és más szociálpolitikai juttatásokért „stratégiai” gyerek születésére vállalkoznak.

3. A romák népesedése – halálozások, halandóság, morbiditás

- Magyarországon 128.795 fő, 71 és 78 év; B.-A.-Z. megyében 9514 fő, 69 és 77 év
- Roma népesség:
 - A születéskor várható élettartama a teljes lakosság nem túl kedvező adataihoz képest is sokkal rosszabb, átlagosan 8 évvel rövidebb. A különbség - ha nem is ilyen nagy - már a rendszerváltás előtt is létezett.
 - Általánosságban megfogalmazható, hogy rossz a cigány lakosok egészségi állapota, mely alapvetően gazdasági - társadalmi helyzetükből adódik és távolságuk a többségi társadalomtól nő az utóbbi évtizedekben.

Betegségcsoportok	Szorító
Ischaemiás szívbetegségek	15,0
Csontritkulás	11,5
Tbc. c. tüdőcstüshurut, gümőkór	10,9
Vérképzőrendszer betegségei, vashiányos anaemia	10,3
Vakság, esőkkéntelés	10,3
Gyomor-, nyombélfekély	7,4
Átmeneti agyi keringészavarok	6,2
Spondylopatliák (gerincbetegségek)	5,2
Asthma	4,8
Pszichoaktív szerek okozta mentális és vis. zavarok (drogozás)	4,7
Daganatos betegségek	4,3
Deformáló háterinc-elváltozások	4,1
Pajzsmirgýbetegségek	4,0
Ídült alsó légúti betegségek	4,0
Hypertonia	3,6

- A roma népesség számtalan betegségcsoport esetében a teljes népességhez képest igen magas előfordulási gyakorisága orvosi szempontból indokolhatja e népesség rövidebb átlagos életkorát. A romák szegénysége indokolja egyes betegségcsoportok magasabb előfordulását körükben. Elsősorban a cigányság abszolút értelemben vett deprivált körülményei tehetők felelőssé a magasabb arányban előforduló betegségekért, ebből következően a betegségek gyakoriságának csökkentése elsősorban és mindenekelőtt gazdasági és szociális feladat. A romák egészségi állapota oly mértékben rossz, hogy halaszthatatlan az egészségügy azonnali beavatkozása is.

3. A romák népesedése - migráció

- Magyarországon 1,6% vándorlási különbözet, B.-A.-Z. megyében -5,2%
- Roma népesség:
 - Az XX. század elejére a cigányok többsége letelepedett, illetve hosszabb ideig egy helyben tartózkodott az Alföld falvainak szélén.
 - A náci üldözésektől megmenekülők jelentős része 1945 után a falvakból a nagyvárosok cigánytelepeire költözött be, ahol a szocialista nagyüzemek segédmunkások iránti korlátlan igénye megélhetést adott számukra. Elsősorban az ipar fellegvárásnak számító Borsod-Abaúj-Zemplén és Baranya városai felé vándoroltak és egyre többen találtak megélhetést Budapesten és vonzáskörzetében is.
 - Az 1970-es években munkaerőhiány mutatkozott, így nem okozott társadalmi feszültséget a cigányság vándorlása a munkalehetőség felé.
 - Általánosságban nem mutatható ki jelentős különbség a roma és nem roma népesség vándorlásában, viszont a dunántúli cigányságot mobilabb, míg az Alföldön élők lakóhelyükhöz kötöttebb.
 - Minden esetben igaz viszont, hogy a család összetartó ereje milyen nagymértékű, hiszen a családi okok miatt bekövetkezett költözés a legjelentősebb.

Következtetések

- A romák jelen társadalmi – gazdasági helyzetének megértéséhez elengedhetetlenül fontos tisztában lenni demográfia helyzetükkel.
- Több olyan demográfiai sajátosság van, ami meghatározza, illetve jelentősen befolyásolja társadalmi – gazdasági – szociális helyzetüket.
- Demográfiai sajátosságaik ismerete, az ezekre történő lehetséges ráhatások segíthetik a különféle társadalmi – gazdasági felzárkóztató programok sikerességét.

Köszönöm a figyelmet!